

Politik, Sosyal ve Kültürel

Kürtlerle İlgili Ana Kaynaklar

11.04.2011 -Ali Rıza ÖZDEMİR

Kürtler hakkında parça-parça bilgi bulunan kaynaklar gerçeklerin görülmesi için ivedilikle Türkçeye kazandırılmalıdır.

Acaba Türk milleti kadar dünya üzerinde kendisine yalan söylenen bir başka millet var mıdır? Gün geçmiyor ki, bu millete onlarca yalan yüzlerce defa söylenmesin... Türk millî kimliğine yapılan her saldırı, mutlaka bir yalana dayanıyor. En önemli makamlardan, en önemli gazetelerden, en önemli televizyonlardan, en önemli yazarlardan, en önemli kürsülerden duyuyoruz bunları üstelik. Bilen birileri de çıkıp, cevap vermiyor işin garibi. Ne yazıyorlar, ne çiziyorlar ve ne de söylüyorlar... Düşünün ki, bu ülkenin 150'ye yakın üniversitesi var ve bu üniversitelerde görevli binlerce, belki on binlerce bilim insanı var ama gelin görün ki -*görece de olsa*- yine yalanlar kazanıyor.[1]

Türk milleti yaklaşık 170 yıldır ve Türk millî devleti kuruluşundan beri, yalanlar üzerine inşa edilen bir Kürtçülük meselesiyle meşgul ediliyor. “*Yalancının mumu yatsıya kadar yanar*” diyen bir milletin mensubu olarak bizler, yalanlar üzerine inşa edilen bir meselenin 170 yıl sürmesini ve gün geçtikçe de halledilemez bir boyut kazanmasını anlamakta elbette zorluk çekiyoruz. Ama unutmamak gerekir ki, deşifre edilen her yalandan sonra, sistemli şekilde bir başkası piyasaya sürülüyor. Üstelik bu “*yalan rüzgârı*” 170 yıldır maddi-manevi her türlü imkânla destekleniyor ve ne acı ki, yalanlara maruz kalanlar, gerçeği ortaya çıkarmak için gerekli çabayı göstermiyor.

Kürtçülerin ve onların pirleri sayılan yabancı devlet görevlisi araştırmacıların yüzlerce yalanı var. Bunları saymakla bitirmek mümkün değil. Hele münferit çalışmalarla, hiç mümkün değil. Ama son günlerde Kürtçü çevrelerden şu yalanı çok daha sık duymaya başladık: *“Biz Kürtler, bin yıllardır buradayız. Siz Türkler geldiğinizde de biz buradaydık. Anadolu’daydık. Burası bizim yurdumuz.”* Hatta daha ileri giderek Anadolu’yu 11 bin yıllık Kürt yurdu ilan edecek kadar pervasızlaşanlar da yok değil.[2] *“Taşları bağlayıp, köpekleri serbest bırakmak”*, böyle bir şey olsa gerek...

Tarihi kaynaklara baktığımızda, Kürtçülerin bütün iddiaları gibi bunun da temelsiz olduğu anlaşılmaktadır. Tarihi kaynaklar, ittifak halinde Kürtlerin Ortadoğu’da ilk görüldüğü bölgenin genel olarak Musul-Urume hattı olduğunu göstermektedir.[3] Yine aynı kaynaklardan, Anadolu’nun güneydoğu kesimlerine önce Müslüman Araplarla gelen Kürtlerin, Oğuz Türkleri ile Doğu Anadolu’ya da yayıldıkları anlaşılmaktadır. Türkler, Kürtler ve Araplar, güney-doğudan Anadolu’ya girdiklerinde bu topraklarda Süryaniler, Ermeniler, Rumlar ve kısmen de Yahudiler yaşıyordu.[4] Urfa ise bu etnik yapıyı anlamada ilginç bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır: Urfalı Mateos’un aktardığına göre, 1031 yılında Urfa’nın Kürtlerin eline kısa bir süreliğine geçmesi üzerine,[5] Urfa emirinin karısı *“Kürdler gelip Arapların baba yurdu olan şehri zaptettiler ve kocam emir Udair’i öldürdüler”* diye feryat ediyordu.[6] Alp Arslan’ın Suriye seferi sırasında (1070), Urfa’da 20 bin Süryani, 8 bin Ermeni, 6 bin Rum ve Frenk askeri olmak üzere toplam 34 bin kişi yaşıyordu.[7] Hatta kaynaklardan Kürtlerin geçmişten beri kesif şekilde yaşadıkları anlaşılan ve Irak’ta bulunan tarihi Şehrizûr[8] şehrinde bile, önce Keldanilerin meskûn olduğunu, Sasaniler zamanında ise Arapların geldiğini biliyoruz.[9] Şehrizûr’da Kürt varlığına, ancak 9. yüzyılda şahit oluyoruz.[10]

Şimdi bu bilgileri bilmez, toplumun geneline yaymazsak, kimi Kürtçü yazarların, Şanlıurfa’nın il sınırları içerisinde bulunan bir höyüğü **“Kürt”** ilan etmesini[11] ve bunun gibi yüzlerce gülünçlüğü nasıl deşifre edecek ve Kürt çocuklarının temiz dimağlarını bu tür yalanlardan nasıl koruyacağız?

Özetle, bu yalanların önüne geçmek ve gerçekleri ortaya çıkarmak için Kürtlerle ilgili bütün ana kaynaklara ulaşmak, tabiri yerinde ise bunları didik didik etmek gerekiyor.

Kürtlerle ilgili ilk kaynaklar, Arap-İslâm akınları sırasında Fars ve Arap müelliflerin yazmış olduğu eserlerdir. Öncesinde (Türk tarihi içerisinde Kürt isimli topluluklarla ilgili kayıtları saymazsak) tek satır bile yoktur. Rus müellifler bu durum için *“7. yüzyıldan önceki Kürt tarihinin bütün katmanları karanlığa gömülmüştür”*[12] deseler de, (ki doğrusu 9. yüzyıl olmalı) neden bu tarihin karanlığa gömüldüğünü ve neden Kürtlerin Kavimler Göçü’nün hemen ardından Orta Doğu’da **“birdenbire”** ortaya çıktığını izah edemezler.

Ne var ki, 7. yüzyıldan sonraki tarihi de tahrif etmekten geri durmazlar. Hatta temel kaynakların dili konusunda bile yaparlar bu tahrifatları. Rus tarihçilere bakarsak, Kürtlerle ilgili “*Temel kaynaklar, Arap ve Pers dillerinde (Kürt dilinde çok azdır) yazılmıştır.*”[13] Temel kaynakların Arapça ve Farsça yazıldığını zaten biliyoruz da, hangi temel kaynak Kürtçe ile yazılmıştır, doğrusu bunun cevabı şimdiye kadar bulunmuş değildir. Hani, ilk Kürtçe metinlerin Evliya Çelebi tarafından kaydedildiğini ve ilk Kurmançça eserin Ahmed Hani tarafından yazıldığını[14] bilmesek, Kürtçe ile yazılan ana kaynakların da olduğuna inanmak durumunda kalacağız. Allah’tan ki, işin aslını biliyoruz da, yemiyoruz bu palavraları...

Şimdi Kürtlerle ilgili kıymetli bilgiler veren temel kaynaklardan bazılarını kronolojiye uygun olarak bakalım:[15]

847, ‘Ubayd-u’llah bn Xurdâdbeh (öl. 913), Kitâb al-masâlik va’l mamâlik[16]

891, Ahmad bn al-Vazih al-Ya’qubî (öl. 905), Kitâb-u’l-buldân[17]

892, Ahmad bn Yahya al-Balâzîrî, (öl. 897), Futûh al-buldân[18]

919, Abû İshaq İbrâhîm bn Muhammad al-Fârisî al-İstaxrî (öl. ?), Kitâb-u’l-masâlik va’l mamâlik

920, Abû ‘Alî Ahmad bn ‘Umar İbn Rusta(öl. ?), Al-A’lâq-u’l-nafisa

932 öl., Muhammad bn Carir al-Tabarî (öl. 932), Ebu Cafer el-Taberî, Târîx-u’lu-mam va’l-mulûk[19]

957 öl., ‘Ali bn Husayn al-Mas’udî (öl. 957), Muruc-u’-zahab va ma’âdin-u ‘l-cavâhir[20]

957 öl., ‘Ali bn Husayn al-Mas’udî (öl. 957), Ebul Hasan el-Mesûdî, Kitâb al-tanbîh va’l-işrâf

976, Abû’l-Qâsim İbn Havkal (öl. ?????), Kitâb-u’l masâlik va’l mamâlik

985, Muhammad bn Ahmad al-Muqaddasi, (öl. ?????), Ahsan-u’l-taqâsim fi ma’rifat-i’l-aqalim

1010, Firdevsi, Şehnâme[21]

1029 öl., Abû Alî Ahmad İbn-u Miskivayh, (öl. 1029), Tacârib-u’l-umam va ta âqub-u’l-himam

1036 öl., Abû Nasr Muhammad bn Abd-i'l-Cabbâr al 'Utbî (öl.1036), Târix-u'l-yamînî

1176, Ahmad bn Yûsuf bn 'Alî bn al-Azraq al-Fâriki (öl. 1176), Tarix-i mayyafariqin

1088 öl., Nâsir-ı Xusrev, Sefername[22]

1107, İbn-el Belhi (öl. ?), Farsname[23]

1185, İbn Cubeyr (öl. ?), Seyahatnâme[24]

1229 öl., Yâkût al-Hamavî (öl. 1229), Mu'cam-u'l-buldân

1231, 'İzz-u al-dîn İbn-u'l-Asîr, (öl. ?), Al-Târix-u'l-kâmil

1274, Ahmad bn Xallikan (öl. 1282), Vafiyât-u'l-a'yân

1318 öl., Reşideddin Fazlullah Hemedanî, Cami et-Tevarih

1331 öl., Malik-u'l-Muayyad 'İmâd-u'l-din İsmâ'il Ab-û'l-Fida, Kitâb-u'l-muxtasar fi axbâr-i'l-başar

1349 öl., Şihab-u'i-din İbn Fazîl-i 'hah al-Umari (öl. 1349), Masâlik-u'l-abşâr va mamâlik-u'l-amsar

1350 öl., Hamd-u'llah al-Mustavfi al-Qazvinî (öl. 1350), Nuzhat u'l-qulüb

1402, Nizâm-u'id-din Şâmî (öl. ?), Zafernâme[25]

1405 öl., İbn Haldun (öl. 1405), Mukaddime[26]

1471, Qazi Abu Bakr al-Tahrânî al-İsfahanî (öl. ?????), Kitâb-u diyâribekriya[27]

1454 öl., Şaraf-u'd-dîn 'Ali Yezdî (öl. 1454), Zafernâme

1483 öl., Kemalledin Abdurrezzak Semerkandî, Matla'as-Sa'adayn vel Mecma'el-Barahyn

1520 öl., İdris-i Bitlisi (öl. 1520), Selim Şah-nâme[28]

1596, Şaraf Xan bn Şams-u'd-din Bitlisî (öl. ?), Şarafnâme[29]

Görüldüğü üzere Kürtlere ait ana kaynakların çok önemli bir kısmı Türkçeye hâlâ tercüme edilmemiştir. Oysa bu eserler, yabancı araştırmacılar tarafından adeta didik didik edilmiş, istedikleri her şekilde yorumlanmıştır. Türkçeye çevrilen eserlerden anladığımız kadarıyla, yabancı araştırmacılar bu kaynaklardaki bilgileri çarpıtarak yorumlamış ve Kürtleri, Türklük çatisından kopararak ayrı bir ulus yaratmanın argümanı olarak kullanmışlardır. Üstelik bunlar Türk tarihinin de ana kaynakları arasında yer almaktadır...

Kürtçülüğün ideolojik manada mağlup edilmesi için öncelikle bu eserler ve Kürtler hakkında parça-parça bilgi bulunan kaynaklar ivedilikle Türkçeye kazandırılmalıdır. Çünkü bu eserleri inceleyen yabancı ve Kürtçü araştırmacılar, bu eserlerdeki kimi gerçekleri saklayarak yahut teğet geçerek yalandan bir Kürt tarihi inşa etmişlerdir. Türk bilim insanlarından bu eserleri inceleyip, kimi gerçekleri ortaya koyanlar da vardır şüphesiz. Ama bunlar oldukça azdır ve bu konularda verilen ürün sayısı son derece yetersizdir. Özelde Kürt kökenli yurttaşlarımıza ve diğer ülkelerdeki Kürt etnik kökenli insanlara, genelde ise bütün Türk milletine gerçekleri göstermek bugünkü Türk aydınının ve akademisyenlerinin namus borcudur. Türk bilim insanları en kısa sürede, bu eserleri Türkçeye çevirmeli ve inceleyerek, Kürtlerin etnik kökenlerini ve yayılma seyirlerini bilimsel şekilde ortaya koymalıdır. Aksi takdirde her Allah'ın günü, onlarca yalanı binlerce kez duymaya devam edeceğiz. Daha da kötüsü, Türkiye'nin ve Türk milletinin birliğine yönelik gün geçtikçe güçlenen etnik-ırkçı hareketlerin önünü almak zorlaşacaktır.

[1] Elbette burada sorumluluk sahibi ve çalışkan çok değerli bilim insanlarımızı bu sözlerden tenzih ederiz.

[2] Cemşit Bender, Kürt Tarihi ve Uygarlığı, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 15 vd.

[3] Bir örnek için bkz.: El-Belâzurî, Fütûhu'l-Büldân, Çev: Mustafa Fayda, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, Kürtlerle ilgili bölümler ve Anadolu şehirlerinin anlatıldığı kısımlar.

[4] Osman Turan, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1973, s. 231

[5] Kürtlerin eline geçici bir süre geçen Urfa şehri, daha sonra Bizanslılara teslim edilmiştir. Şiddetli direniş karşısında Kürtler, Urfa'yı terk etmek zorunda kalmıştır.

[6] Olayların tafsilatı için bkz.: Urfalı Mateos, Vakayi-Nâme (Papaz Grigor'un Zeyl'i ile), Çeviren: Hrant D. Andreasyan, TTK Yayınları, Ankara 1987, s. 53-54

[7] Osman Turan, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1973, s. 232

[8] **Şehrezûr/Şehrizor**: Yeri kesin olarak tespit edilememekle birlikte Musul'a yakın olduğu bilinen tarihi şehirdir. Osmanlı döneminde önce Bağdat'a, daha sonra Musul'a bağlı bir sancaktı. Detaylar için bkz.: Tahir Sezen, Osmanlı Yer Adlar, s. 480

[9] V. Minorsky, "**Şehrizûr**", İA

[10] El-Belâzurî, Fütûhu'l-Büldân, s. 480

[11] Cemşit Bender, Kürt Tarihi ve Uygarlığı, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 15 vd.

[12] M. S. Lazarev (Ed.)-Ş. X. Mihoyan (Ed.), Kürdistan Tarihi, Çeviren: İbrahim Kale, Avesta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 27; Her ne kadar çeviride "*MÖ 7. yüzyıl*" denilse de, (s. 27) metinden ve zaten bilgilerimizden bir dizgi yanlışı olduğu anlaşılmaktadır. Yazarın özgün ifadesi "*MS 7. yüzyıl*" olmalıdır. Kaldı ki, bu da doğru bir ifade değildir, Doğrusu 9. yüzyıldır.

[13] M. S. Lazarev(Ed.)-Ş. X. Mihoyan(Ed.), Kürdistan Tarihi, Çeviren: İbrahim Kale, Avesta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 27-28

[14] Detaylar için bkz.: Ali Rıza Özdemir, Kart-Kurt Sesleri Arasında Kaybolan Gerçek: Kürtler ve Türklük, Kripto Yayınları, Ankara, 2010, s. vd.

[15] Kaynakların özgün transkripsiyonları için bkz.: Ord. Prof. Dr. A. Zeki Velidî Togan, Tarihte Usûl, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1981, s. 179 vd.

Kalın yazılanlar ve dipnotlarda açıklaması verilen eserler, tespit edebildiğimiz kadarıyla Türkçeye çevrilmiş olan ve Türk araştırmacıların dolaysız olarak yararlanabileceği kaynaklardır.

[16] İbn Hurdazbih, Yollar ve Ülkeler Kitabı, Çev.: Murat Ağarı, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2008

[17] Ya'kubî, Ülkeler Kitabı, Çev.: Murat Ağarı, Ayışığı Kitapları, İstanbul, 2002

[18] El-Belâzurî, Fütûhu'l-Büldân, Çev: Mustafa Fayda, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002; (Tam metin)

[19] Taberî, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, **Çeviri: Zâkir Kadiri Ugan -Ahmet Temir**, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Yayınları; İstanbul, 1992 (Tam metin, 5 kitap)

- [20] Mesûdî, Murûc ez- Zeheb (Altın Bozkırlar), Çeviren: D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2004; (Sadece Türkler ve komşu halklarla ilgili kısımlar)
- [21] Firdevsi, Şehnâme, Çeviren: Necati Lugal, MEB Yayınları, İstanbul, 1992 (Tam metin,4 kitap)
- [22] Nasır-ı Hüsrev, Sefername, Çeviren: Abdülvehap Tarzi, MEB Yayınları, Ankara, 1950; (Tam metin)
- [23] “İbnu’l-Belhî, *Farsname*”, Çeviren: Prof. Dr. Abdulhalik Bakır, Ortaçağ Tarih ve Medeniyetine Dair Çeviriler, kendi yayını, Ankara, 2008; (Tam metin)
- [24] İbni Cübeyr, Endülüs’ten Kutsal Topraklara-Seyahatname, Çeviren: İsmail Güler, Selenge Yayınları, İstanbul, 2004 (Tam metin)
- [25] Nizamüddin Şâmi, Zafernâme, Çeviren: Necati Lugal, TTK Yayınları, Ankara, 1987; (Tam metin)
- [26] İbn-i Haldun, Mukaddime, Çeviren: Halil Kendir, Yeni Şafak Yayınları, İstanbul 2004; (Tam metin)
- [27] Ebu Bekr-i Tihranî, Kitab-ı Diyarbekriyye, Çeviren: Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001; (Tam metin)
- [28] İdrîs-i Bidlîsî, Selim Şah-nâme, Haz.: Hicabi Kırlangıç, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001; (Tam metin)
- [29] Şeref Han, Şerefname; Kürd Tarihi, Çeviren: M. Emin Bozarıslan, Deng Yayınları, İstanbul, 1998; (Tam metin)